

Jubilæumsseminar

– J. Oskar Andersen 150 år

Af Rasmus H.C. Dreyer

I Selskabet for Danmarks Kirkehistories arkivalier gemmer der sig et par spolebånd. Det er et gammelt radiointerview med professor i kirkehistorie Johannes Oskar Andersen. Oskar Andersen, som han som oftest omtales af kirkehistorikere og teologer, blev født den 15. marts 1866 og døde den 24. oktober 1959. Ikke lang tid efter fejrede professorer og studerende ved Institut for dansk Kirkehistorie 100-året i 1966 ved at lytte til spolebåndenes optagelser af den legendariske professor. I 150-året er det Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, der fejrer Oskar Andersen.

Oskar Andersen var først docent, siden professor i kirkehistorie fra 1913 og nærværende selskabs formand fra samme år og indtil 1949, og så var han en af moderne dansk kirkehistories grundlæggere. Han var dertil redaktør af forløberen for Dansk Teologisk Tidsskrift benævnt Theologisk Tidsskrift, han blev valgt som universitets rektor, og sideløbende med den akademiske karriere var han fra 1918 til 1939 medlem af Folketinget, valgt for Det Konservative Folkeparti på Frederiksberg.

Oskar Andersens fortjeneste både for Selskabet for Danmarks Kirkehistorie og Kirkehistoriske Samlinger skyldes først og fremmest hans inddragelse af indsigter og metoder fra den profane historieskrivning. Oskar Andersen var med andre ord med til at gøre kirkehistorie til en moderne akademisk disciplin med relevans for ikke bare teologien, men også den almene historieskrivning. Kirkehistorien var fra gammel tid af en apologetisk disciplin med fokus på at få frelseshistorie og verdenshistorie til at passe sammen. I et luthersk land som Danmark måtte det også gerne passe med, at Martin Luther og reformationen var historiske højdepunkter. I løbet af 1800-tallet blev kirkehistorie og almenhistorie efterhånden udskilt som to selvstændige fag og fik to forskellige fagtraditioner.

I Danmark blev den radikale historiker Kristian Erslev (1852-1930) toneangivende for indførelsen af en kritisk metode i historiefaget.

Overraskende nok blev det så den konservative Oskar Andersen, som gjorde det samme for kirkehistorien.

Som teologisk student fulgte Oskar Andersen undervisning i historisk metode og kildekritik hos den 14 år ældre Kristian Erslev ved Det Filosofiske Fakultet. Det er naturligvis værd at bemærke, at Erslev også var fra Frederiksberg, og at han forsvarede en doktordisputats om reformationens indførelse i Danmark og dens betydning for konge og lensmænd – det er næsten som at se en disposition af Oskar Andersens egen akademiske karriere.

På baggrund af disse interesser var det særligt den unge stjerneprofessor i Gammel Testamente Frants Buhl (1850-1932), han lærte noget af ved Det Teologiske Fakultet. Oskar Andersen kom dog ikke til at interessere sig synderligt for Buhls fag, men han var en kritisk forsker, og det optog Oskar Andersen.

Teologisk knyttede han sig noget overraskende til etikprofessoren Henrik Scharling (1836-1920). Scharling indtog ellers et for tiden sært gammeldags og konservativt standpunkt. Han var kendt som både skønlitterær forfatter og som konservativ teolog i bestandig afstand-tagen fra både grundtvigianisme og Indre Mission. Men dén position delte Oskar Andersen.

Han skrev prisopgave og skulle vel have skrevet en disputats også, men de stort anlagte værker var ikke hans metier. Det var til gengæld de dybdeborende detailstudier og blikket for, at økonomi, politik og andre konkrete faktorer også havde påvirket åndshistorien. Typisk er hans analyse af året 1527 som det afgørende »Epokeaar« i det danske reformationsår i en artikel i anledning af Kristian Erslevs 75-årsfødselsdag i 1927. Oskar Andersen gik til kilderne og forsøgte at kombinere dem på ny. Derved rokkede han afgørende ved den dengang kanoniserede danske forståelse af reformationen.

Lige så typisk er det, at kirkehistorikerne nok tog det ad notam, mens hverken den kirkelige eller folkelige forståelse af reformationen i Danmark blev røkket.

De yngre kirkehistorikere, der i metodisk henseende var hans elever – det gælder bl.a. Hal Koch og P.G. Lindhardt – stod teologisk et andet sted end Oskar Andersen. Men ingen kom uden om Oskar Andersens skarpe blik for især den danske reformations afhængighed af europæiske strømninger. Flere forsøgte siden at modbevise Oskar Andersens og hans elevs tese om, at den danske reformation slet ikke var så luthersk, så det gjorde noget. Det er en endnu standende diskussion.

Oskar Andersen har på mange måder grundlagt *forskningen* i dansk kirkehistorie. Det gælder både hans brug af historisk kritisk metode og

helt bogstaveligt: Han testamenterede sin anselige bogsamling til det nuværende Afdeling for Kirkehistorie. Som politiker skabte han også kirkehistorie i rigsdagens kirkeudvalg 1921 og 1928-1940. Det er disse og flere andre sider af Oskar Andersens virke, der præsenteredes ved det jubilæumsseminar, hvormed Selskabet for Danmarks Kirkehistorie den 14. november 2016 fejrede hans 150-års dag og i dette hæfte lægges frem for en bredere offentlighed.